

đến

đến

DEN

A solo show by Việt Lê

30.08.2024 - 31.10.2024

Thương nhớ:

AB, Douglas Crimp, Yong Soon Min, Dinh Q. Lê, Moira Roth

This page is intentionally left blank

Tôi không nhớ rõ mình chết khi nào.

Tôi chỉ nhớ hôm đó là một chiều thứ sáu đầu xuân, mặt băng ở cái hồ sau nhà nứt ra, làm hơi nước bốc lên theo từng đợt, cây cỏ xung quanh vẫn còn sùt sùi trong hơi lạnh còn sót lại của những ngày cuối đông. Căn phòng độc mỗi một chiếc giường bạc thếp, thi thoảng một cơn gió tạt làm gãy nhánh cây, đập vào thành cửa sổ một tiếng thật khẽ. Người ta quần thân xác tôi lại bằng miếng vải lạnh rồi khiêng tôi đi. Ở đâu đó một cái ly bằng sứ rơi xuống đất vỡ choang lên một tiếng làm cái linh hồn còn nấn ná phải giật mình bay đi.

Tôi không nhớ rõ khuôn mặt của mình từng như thế nào. Duy nhất tôi chỉ nhớ mình có một vết sẹo hình hạt đậu ngự ở giữa ngực, vết sẹo đó là sự đánh đổi cho việc nghịch đại suýt chết của tôi khi còn nhỏ. Ma quỷ hay thánh thần thì cũng phải có một tuổi thơ, dù hạnh phúc hay đau khổ. Niềm vui trôi qua thật nhẹ nhàng, còn khổ đau thường khắc sâu vào da thịt bằng những vết sẹo. Sâu đến mức tôi còn giữ bên mình không rời cây đinh còn dính máu đến tận ngày tôi chết. Khi dọn xác, người ta gom nhặt được vài bộ quần áo cũ, một bức hình đã sờn rách của mẹ và tôi, một sợi dây chuyền bạc với mặt thánh giá cẩm thạch và một cây đinh đã gỉ sét, được gói cẩn thận trong một túi nhung màu rượu vang. Tất cả được vút vào chung với xác tôi khi hoá thiêu.

Tôi bắt đầu cuộc hành trình sau cái chết bằng hình dạng của hạt đậu ngự. Ban đầu, khi thành ma, tôi chẳng có phương hướng gì cả. Thời gian sau khi chết cũng là thời điểm vui tôi sướng nhất với sự tự do mới có của mình. Tôi chu du từ đỉnh núi xa nhất đến khám phá cuộc sống nằm dưới lớp băng của cái hồ sau nhà. Ban ngày, tôi thăm lại những nơi tôi từng ở, rồi đi đến những đô thành hay đồng quê xa lạ, tối đến, tôi nằm dài ngắm trời sao ở mênh mông sa mạc. Tôi tham dự các chúa lễ, thăm thú những thánh đường nguy nga và những ngôi chùa giản dị. Sự tự do cho tôi được thoải chí tò mò mà cái giới hạn của thân xác tầm thường ít bao giờ vượn tới được. Nhờ vậy, tôi vượt qua những cảm xúc mà cuộc đời trần tục của tôi bị trói buộc vào, không còn vui buồn, không còn sợ hãi. Khi nỗi sợ không còn, các tận cùng của cảm xúc cũng được cởi bỏ, tôi cũng không còn những khoái cảm về tình yêu và cả hận thù.

Rong chơi chán, tôi lại sống nhờ hình hài của những con thú: con bò với đôi mắt thật buồn, con voi có thể nhớ tất cả mọi thứ, con rùa với dáng vẻ chậm chạp mà vững chãi, vài chục năm tôi lại sống cuộc đời của một cái cây cổ thụ trong một đô thị trẻ, trở thành minh chứng của những nền văn minh được bắt đầu và sụp đổ bằng những cuộc xâm lược. Tôi nhận ra động lực sâu xa giúp con người mở rộng cuộc vạ lý trường chinh của mình, những khát khao chinh phục cả vũ trụ hình như cũng xuất phát từ những nỗi sợ.

Tôi không nhớ mình đã trôi lơ lửng như vậy trong bao lâu. Khi ở trong vùng chân không, thời gian hình như không còn quan trọng nữa. Khi người ta còn sống, khái niệm thời gian trôi qua gắn liền với sự tồn tại của họ. Khi thành ma rồi, sự tồn tại đó chỉ được bám víu bởi kí ức. Nhưng theo thời gian, những kí ức không còn có thật nữa, có chăng chúng chỉ còn là những mảnh màu thi thoảng tái hiện như những câu chuyện kể mà tôi nghe được của ai khác, chúng không còn là của tôi. Kí ức không còn, hiện tại thì cô đọng, tôi bắt đầu sợ sự bế tắc của mình, và từ lúc nào tôi đã bắt đầu trông ngóng đến điểm dừng của những rong ruổi vô định này.

Lần đầu khi tôi để ý đến cái lỗ của con người, tôi bị nó cuốn hút không sao hiểu được. Đó là một đứa bé trai tầm 6-7 tuổi, có khuôn mặt rất buồn, đang đứng trước cổng một trại trẻ mồ côi. Nó đang chờ các nhân viên tổ chức xã hội làm thủ tục đưa nó đi đến một mái ấm mới. Đây là lần nhận nuôi thứ năm sau khi những gia đình khác trả nó về. Cổng trại trẻ nhìn ra là một cái đèn cũ kĩ nằm khuất sau hàng cây, hôm đó trời nhiều gió, tôi nằm khểnh trên cổng đèn nhìn vu vơ. Thăng bé nhìn lơ đãng về hướng tôi nằm, và đó là lần đầu tôi thấy được cái lỗ. Cái lỗ nhỏ như viên bi, nhưng sâu hút, nó nhìn thẳng vào tôi thách thức và mời gọi. Trời bắt đầu chập choạng và gió thổi mạnh hơn, tôi cảm thấy một lực hút kỳ lạ làm tôi xây xẩm, người ta đưa thăng bé đi và trong tích tắc tôi không còn biết gì nữa.

Nơi mà thằng bé được dẫn đến là căn nhà nhỏ cho những đứa trẻ mồ côi đã ngưng hoạt động, nằm sát chân núi được chăm sóc bởi hai chị em tuổi đã ngoài 70. Người chị có dáng người thanh mảnh, với mái tóc dài được cột gọn lên. Bà có ánh mắt hiền, nhưng thật buồn, bà không nói chuyện với ai bao giờ. Hằng ngày, bà làm những chuyện nội trợ trong nhà như cơm nước, giặt giũ, quét dọn. Người em thì lanh lẹ hơn, bà đảm nhiệm các công việc cần sự giao tiếp như đưa bọn trẻ đi học, đi chợ hay sửa sang nhà cửa, ruộng vườn. Họ giữ sự giao tiếp với những người khác ở mức chừng mực. Những đứa trẻ cơ nhờ đến đây đều được chăm sóc, nuôi dưỡng, đến khi chúng đến tuổi trưởng thành, họ sẽ tiễn chúng đi học cao hơn ở thành phố. Năm tháng trôi qua, những đứa trẻ cuối cùng cũng ra đi, hai bà cũng dần yếu, những tưởng họ sẽ đóng cửa căn nhà để sống những ngày còn lại cho riêng mình thì vào một buổi chiều cuối thu, thằng bé đến.

Khi mới về, những đêm đầu nó sợ tới mức không dám nhắm mắt. Thằng bé còn quá nhỏ để hiểu rõ nhưng nó đã nhận thức được cái lỗ và thậm chí bắt đầu cảm nhận được sự tồn tại của tôi trong đó. Với tôi, bên trong cái lỗ là một thế giới hoàn toàn khác. Ở ngoài kia, hầu hết những mâu thuẫn và bất hạnh được biểu hiện bằng thiên tai, chiến tranh, bệnh tật và chết chóc. Còn hố sâu lòng người thì phức tạp hơn nhiều. Thằng bé sống trên đời với niềm tin rằng nó đang sống cuộc đời bị bỏ rơi, rằng nó đã chết khi người thân cuối cùng bỏ nó mà đi. Khi về sống với hai bà là lần đầu tiên nó có được sự ổn định và một cuộc sống tạm gọi là bình thường mà đáng ra đứa con nít nào cũng nên có. Tuy nhiên, tình thương của hai bà dành cho nó càng nhiều thì nó càng sợ. Nó đáp trả họ bằng sự ngỗ nghịch và tàn nhẫn của mình. Hai bà vẫn thương nó lắm. Khi không còn trường học nào chịu nhận nó, hai bà lại kiên nhẫn mua sách vở để tự mình dạy cho nó. Nó dành phần lớn thời gian ở nhà để đọc sách, và lang thang ở con suối ven rừng. Không biết từ khi nào, thằng bé có thói quen bắt những con vật nhỏ bỏ vào hộp làm bạn rồi sau đó đốt chúng đi. Nhìn những con vật tội nghiệp bất lực trước cái chết làm thằng bé run rẩy trong khoái lạc, một sự thỏa mãn đầy tội lỗi. Lớn hơn một chút khi có những tò mò về thân thể, thằng bé tìm cách lên ra ngoài vào ban đêm và quay về khi trời chưa kịp sáng. Những đêm trăng tỏ, gương mặt thằng bé ẩn hiện giữa tiếng thở gấp tiếng suối chảy và tiếng ếch ương, nó đẹp, một vẻ đẹp của sự tự huỷ, vừa ngây thơ vừa hoang dại.

Thằng bé ở căn nhà đó đến năm 15 tuổi thì nó bỏ đi. Hai bà ngày càng già yếu, không thể tiếp tục chăm sóc và dạy dỗ nó. Vài đêm trước sinh nhật 15 tuổi, thằng bé rơi tòm xuống cái lỗ của mình, nó đi tìm tôi. Tôi thực sự kinh ngạc khi đây là lần đầu tiên có ai đó đi tìm tôi một cách có chủ ý như vậy. Thằng bé ngỡ ngàng trong bóng tối, cái lỗ của nó tuy tròn trĩnh nhưng sâu hun hút và chất chứa nhiều gánh nặng làm đi lại rất khó khăn, nó dò dẫm một lúc thì thấy tôi đang ngồi trong góc.

- *Ai đang ở đó vậy?* - thằng bé hỏi.

Nó đến gần tôi hơn. Tôi còn đang lúng túng vì xưa nay mặc dù có thể mơ hồ cảm nhận sự hiện diện của tôi nhưng chưa từng ai nhìn thẳng vào tôi và bắt chuyện như vậy.

- *Mẹ hả mẹ? Có phải mẹ không?* - thằng bé dồn dập - *Đúng là mẹ rồi. Mẹ đã ở đâu vậy sao bây giờ mẹ mới về thăm con?*

Tôi vẫn bối rối im lặng. Tôi đâu phải mẹ nó. Tại sao nó thấy được tôi? Tại sao nó lại nói chuyện với tôi, nó muốn gì ở tôi? Thằng bé vươn tay ra, những ngón tay gầy gò của nó xuyên qua người tôi, rồi nó khóc nức nở. Thằng bé đứng trước mặt tôi dưới một sự cô độc và bế tắc.

Có phải lúc con người tuyệt vọng nhất, họ phải tìm một sự hiện diện khác như một chỗ dựa? Tôi bị thằng bé hút vào có phải để hiện lên dưới một hình dạng mà thằng bé đang mong nhớ? Sau mấy trăm năm rong chơi, đã nghe đã thấy đã vượt qua những giới hạn tầm thường của con người, mục đích tiếp theo cho sự tồn tại của tôi, một hồn ma vất vưởng, là đi giải quyết nỗi tuyệt vọng cho loài người sao?

Vừa qua sinh nhật thì thằng bé lặng lẽ ra đi không một lời từ biệt với hai con người đã cưu mang nó. Nó tin rằng ngày mai khi không thấy nó, sau cơn hoảng loạn ban đầu, họ sẽ không còn chờ nó nữa, rồi họ sẽ để nó đi như những đứa trẻ họ đã từng nuôi dưỡng. Nó hiểu rằng sự ra đi của nó là điều phải xảy ra như những dòng chảy đã gặp nhau ở một khúc giao rồi sau đó chúng phải tách nhau ra để tiếp tục dòng chảy của mình. Tôi biết được rằng, nếu thằng bé không ra đi để tìm mục đích sống của mình, sớm muộn gì nó cũng bị cái lỗ bên trong nuốt trọn. Thằng bé ra đi, tôi cũng được giải thoát khỏi cái hố sâu của nó. Lúc ra khỏi đó, hình dáng của tôi đã không còn là hạt đậu ngự tròn trịa nữa. Có lẽ một phần của tôi đã đi theo thằng bé cùng với những cuộc hành trình mà chỉ thằng bé mới tự định đoạt được số phận của mình.

Rời khỏi thằng bé, háo hức với sứ mệnh tự phong của mình, tôi chủ động khám phá những số phận khác nhau với những cái lỗ với hình dáng và độ sâu khác nhau. Ai sinh ra cũng có cái lỗ trong lòng, nhưng không phải ai cũng chấp nhận tôi vào. Tôi cũng nhận ra lý do tại sao phải mất quá nhiều thời gian chu du lang bạt, những tường đã chạm đến điều siêu nghiệm, tôi lại quay về với loài người và sự phức tạp do chính họ tạo ra. Mỗi khi tôi giúp cho cái hố của họ đầy hơn thì cái lỗ của tôi lại càng mở rộng, nó như một cái miệng hang mà không biết liệu một lúc nào đó, nó có nuốt chửng lấy tôi và tôi sẽ chấm dứt cuộc hành trình mãi mãi không có điểm dừng này? Ma quỷ hay thần linh thì cũng vẫn có bề tặc về mục đích tồn tại của mình trên cái cõi rộng lớn này. Thần thánh sinh ra từ sự bất lực của loài người và được nuôi dưỡng cũng nhờ những nỗi bất hạnh đó.

Tôi không biết mình đã làm công việc này trong bao lâu rồi, tôi chỉ biết là mình đang chờ ngày cái lỗ của mình sẽ chấm dứt sự tồn tại mà với tôi đã quá lê thê và mệt mỏi này. Tôi mong chờ sự hư vô sau biết bao nỗi khổ của con người mà tôi tự chuốc lấy vào thân.

Vào một ngày thứ sáu, tôi cảm thấy mình như muốn vỡ tung ra, cái lỗ của tôi đang nở ra từng phút một, tôi nhắm mắt chờ đợi sự kết thúc đang đến. Rất gần. Chỉ tích tắc nữa thôi.

Cái miệng lỗ của tôi giãn rộng hết cỡ và nổ tung ra. Cơ thể tôi tan ra, rồi những mảnh vụn lại tìm đến với nhau thành những hạt đậu nhỏ li ti như hạt bụi.

Rồi chúng theo gió bay đi.

Chẳng có sự hư vô nào đang chờ đón tôi cả.

Vicky

VIỆT LÊ

Sải bước cùng các nữ siêu nhân và thế giới siêu hình, tâm linh và tính dục: dios, Đĩor, diva-đen và bói toán-Mẫu Thần và Cha Thời Gian, nghệ sĩ Việt Lê giới thiệu một căn phòng riêng, hậu địa đàng. Với đồ hành lễ mang tính trình diễn: mảnh vỡ của điêu khắc tượng hình (nhưng có hồn), sắp đặt video, tranh cờ, cổng ảo – oh my (hỡi ôi), *dios mio (Chúa tôi)*, Đổi Mới (đến và đên: hãy thể hiện lòng tôn kính). Trong khi chờ đợi, xét theo giờ chuẩn GMT. Cocktail Shirley Temple cockblockchainmailchimp? Thân thể tôi là một ngôi đền; hãy biến đi, như người ta thường nói.

Nói tên tôi, nói tên tôi đi. Việt Namaste. Gọi tôi bằng tên em, bằng các tên thật của tôi, bé yêu, có lẽ. Người đồng tính hỏi, *Phải chăng bệnh tật là khởi đầu? Ốm đau là sức mạnh?* 7/11, 9/11, giờ thứ 11; chàng tiên Elvis đã rời khỏi toà nhà.

Bạn đã đến.

Thực hành sáng tạo mang tính phản biện của Việt Lê, một nghệ sĩ khuyết tật queer, tập trung vào đề tài tính dục và tâm linh – cái vật lý và cái siêu hình. Họ thực hiện nhiều dự án mang tính kết hợp gồm phim thể nghiệm, trình diễn nghi thức, hội-họa, đồ hành lễ/sắp đặt và văn bản hướng đến sự chữa lành. Mở rộng cách hiểu về “chuyển giới,” “lên đồng,” và “thanh đồng,” tác phẩm của họ khám phá cơ thể từ nhiều góc độ – thị giác, thính giác, xúc giác, khứu giác, vị giác – là những phương thức tri nhận của cơ thể. Tập trung vào thực hành shaman giáo và tri thức bản địa tại Nam toàn cầu, tổ chức phi lợi nhuận của Lê mong muốn chia sẻ nguồn lực và hiểu biết với những người thực hành nghệ thuật, nhà nghiên cứu cũng như người chữa lành. Bắt rễ từ học thuyết về vũ trụ ở Đông Nam Á, Lê tiếp tục con đường rèn luyện và thực hành của một thầy đồng - thầy tu Việt Nam qua nhiều phương tiện.

Installation view from solo show "đến đên đên", 2024, Sàn Art, HCMC
© Sàn Art

Life-Sized Sculptures

untitled (ADP)

from the Biên Hòa | biển, hoa | biến hoá | biên (soạn) | hoạ (sỹ) | series

white-glazed ceramic

2020-24, 169cm

untitled (CB, LH, QA)
white-glazed ceramic
2020-24, 169 cm

untitled (THD)
white-glazed ceramic
2020-24, 169 cm

Installation view from solo show “đến đên đên”, 2024, Sàn Art, HCMC
© Sàn Art

Installation view from solo show “đến đên đên”, 2024, Sàn Art, HCMC
© Sàn Art

3 flags (XXL) | ba hồn

A-di-đà | A di das
Artist's clothing
2024, 480 x 88 cm

***untitled self-portrait (Saint
Barthes | The Last Judgment |
Saint Michel)***
Artist's clothing
2024, 480 x 88 cm

Việt Namaste
Artist's clothing
2024, 480 x 88 cm

7 flags (medium) | bảy vía

yellow flag (mộc 木 | wood)

artist's clothing

2017-2024, 88 cm2

green flag (thổ 土 | earth)

artist's clothing

2017-2024, 88 cm2

số đỏ | sử đỏ | red flag (hoả 火 | fire)

artist's clothing

2017-2024, 88 cm2

số đen | black flag (kim 金 | metal)

artist's clothing, fabric

2017-2024, 88 cm2

blue flag (thuỷ 水 | water)

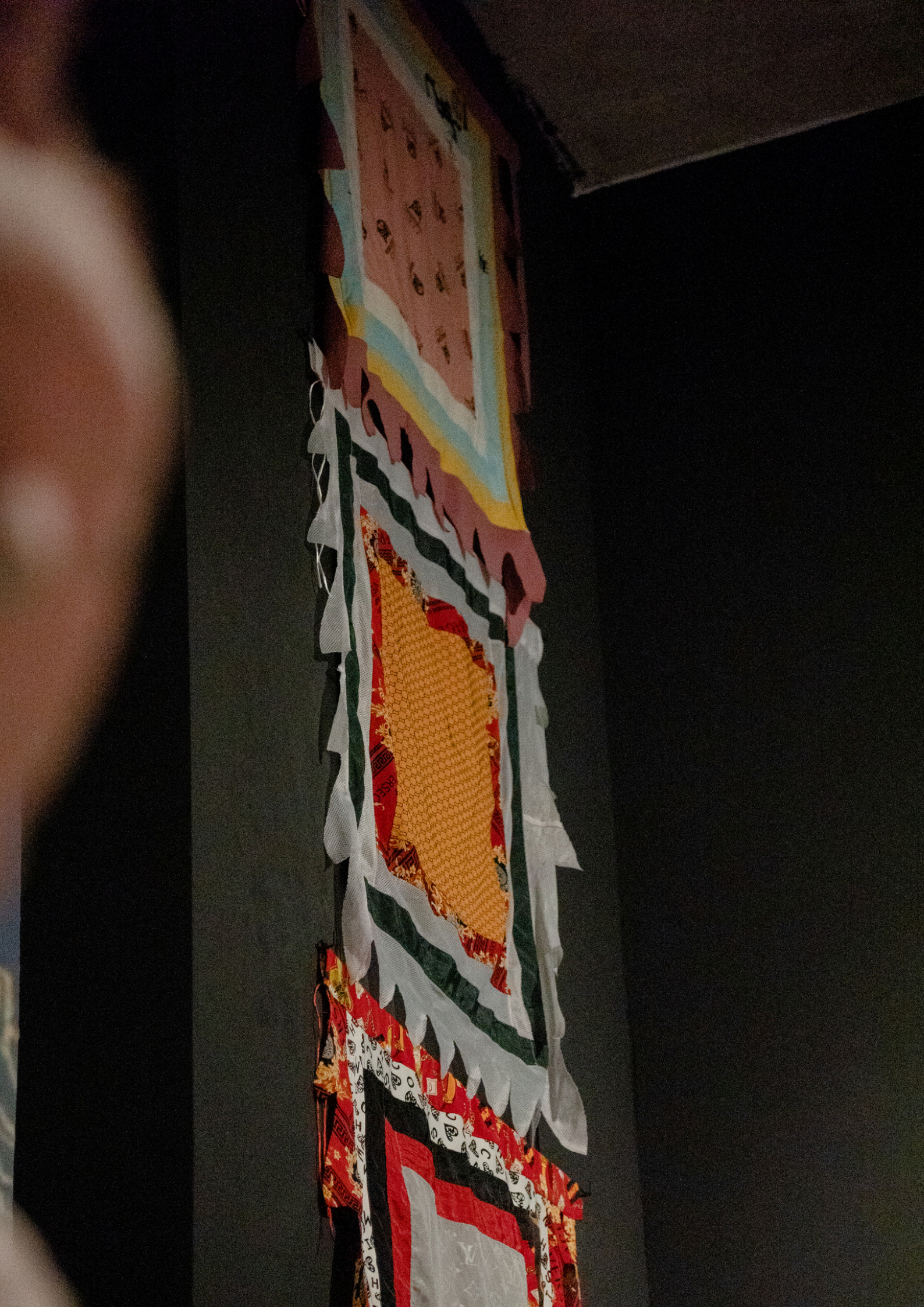
artist's clothing

2017-2024, 88 cm2

Mio Dio | Cucci Tunnel Vision (silver fox edit)
readymades, Vietnamese lacquer fa kê
2024, 76 cm2

cha lên | chủ lên | challen | channel | chanel | miếu miếu | miu miu
found materials, Vietnamese lacquer fa kê
2024, 76 cm2

Installation view from solo show "đến đến đến", 2024, Sàn Art, HCMC
© Sàn Art

đi ở (go live) & dio (god)

laser-cut mica mirror & inox, laser-cut stainless steel

2024, 76 cm²

edition of 3 + AP

Installation view from solo show “đến đèn đen”, 2024, Sàn Art, HCMC
© Sàn Art

đĩ ơ (heigh ho)

Inox, laser-cut stainless steel

2024, 76 cm²

edition of 3 + AP

Fendi | Fendace

2024

custom decals

dimensions variable

edition: limitless

vạn tự | chữ vạn / châu văn | chauvanist

2024

custom decals

dimensions variable

edition: limitless

the memory of sky is enough
digital video installation w/ original composition
TRT: 34:56
2014-2024
edition 1 of 3

Passion (Tri-)Cycle
2024

stigmata by Lộc Nguyễn; readymades
(styrofoam packing box [60 x 45 x 38 cm],
fractured Virgin Mary statues); custom steel
structure

88 cm X 88 cm x 138.988 cm

*(This series will be sold as a bundle with the
fire and water rituals)*

Bridge Over Troubled Waters (thuỷ 水 | water) + Trial by Fire (hoả 火 | fire)

2024

stainless steel custom well and burn box

*(This series will be sold as a bundle with the “**Passion (Tri-)Cycle**” series)*

Installation view from solo show “đến đên đên”, 2024, Sàn Art, HCMC
© Sàn Art

Sàn ART

CONTACT

Sàn Art

Millennium Masteri, B6.16 & B6.17
132 Ben Van Don, W.6, D.4, HCMC, Vietnam

E: hello@san-art.org